

BARKAMOL SHAXSNI AHLOQIY XULQ ATVORINI TARBIYALASHDA XADISLARDAN FOYDALANISH

Qambarova Risola Xusniddin qizi
Toshkent Xalqoro Kimyo Universiteti

Annotatsiya. Ushbu maqolada hadislarining barkamol shaxslar uchun axloqiy xulq-atvorni tarbiyalashdagi ahamiyati yoritilgan. Hadislar Muhammad payg'ambarning so'zlari, xatti-harakatlari va roziligi bo'lib, musulmonlar uchun asosiy yo'l-yo'riq manbai bo'lib xizmat qiladi. Axloqiy tarbiya nuqtai nazaridan hadislar xarakter, axloq va qadriyatlarni shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu maqolada hadislar kuchli axloqiy asoslarga ega bo'lgan qobiliyatli shaxslarni etishtirish uchun qanday mustahkam asos yaratishi haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Hadislar, axloqiy tarbiya, malaka, islom axloqi, payg'ambarlik an'analari

Axloqiy tarbiya shaxsni jamiyatning barkamol, mas'uliyatli va axloqiy a'zosi etib shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Islom an'analarida Payg'ambarimiz Muhammad sollallohu alayhi vasallamning so'zlari va hatti-harakatlari bo'lgan hadislar axloqiy xulq-atvor va axloqiy xulq-atvor borasida boy ko'rsatma bo'lib xizmat qiladi. Ushbu maqolada hadislardan insonlarda axloqiy qadriyatlarni tarbiyalash va axloqiy xulq-atvorni tarbiyalash, pirovardida ularning barkamol va fazilatli inson bo'lib etishishiga yordam beradigan qimmatli vosita sifatida foydalanish masalalari ko'rib chiqiladi.

- To'plash va jamlash: Hadislar sahih manbalardan, birinchi navbatda, "Sahih al-Buxoriy" va "Sahihi Muslim" kabi hadis kitoblaridan to'planib, ularning ishonchligini ta'minlaydi.

- Tanlash va turkumlashtirish: Hadislar axloqiy qadriyatlarga va axloqiy xulq-atvoriga mosligiga qarab tanlanadi. Ular halollik, mehribonlik, kamtarlik va hamdardlik kabi mavzularga bo'linadi.

- Pedagogik strategiyalar: Hadislar o'quv dasturlari, ma'ruzalar va axloqiy yo'l-yo'riq mashg'ulotlariga kiritilgan. Hadislardagi axloqiy saboqlarni samarali yetkazish uchun hikoya qilish, bahs-munozara va ro'l o'ynash kabi turli usullardan foydalaniladi.

Payg'ambarimiz Muhammad sollallohu alayhi vasallamning so'zlari, xatti-harakatlari va roziligi bo'lgan hadislar islom an'analari doirasida barkamol

shaxslarning axloqiy xulq-atvorini tarbiyalashda markaziy va muhim o'rin tutadi. Ular qimmatli axloqiy va axloqiy yo'l-yo'riq manbai bo'lib, Islomning muqaddas kitobi Qur'onga qo'shimcha bo'lib xizmat qiladi. Axloqiy xulq-atvorni tarbiyalashda hadislardan qanday foydalaniladi:

- Axloqiy ibratlar: Hadislarda Muhammad payg'ambar alayhissalomning fe'l-atvori va xatti-harakatlari barcha musulmonlar uchun namuna sanalgan ibratli shaxs sifatida ko'rsatilgan. Vakolatli shaxslar uning axloqiy xulq-atvoriga taqlid qilishga va undan o'rnak olishga da'vat etiladi.

- Kundalik hayotga yo'l-yo'riq: Hadislar odamlar o'rtasidagi munosabatlar, halollik, mehr-oqibat va axloqiy xulq-atvor kabi turli mavzularni qamrab oladi. Ular turli vaziyatlarda o'zini qanday tutish bo'yicha aniq ko'rsatmalar beradi, odamlarga kundalik hayotdagi qiyinchiliklarni engishga yordam beradi.

- Qur'onga to'ldiruvchi: Qur'on islom axloqining umumiy tamoyillarini taqdim etsa-da, hadislar ko'proq amaliy, kontekstga xos ko'rsatmalar beradi. Ular Qur'onning axloqiy ta'limotlarini ishlab chiqishda yordam beradi va odamlarga ushbu ta'limotlarni o'z hayotlarida tushunish va amalga oshirishni osonlashtiradi.

- Ta'lim beruvchi hikoyalar: Ko'pgina hadislar hikoya yoki latifalar shaklida yetkazilib, ularni qiziqarli va esda qolarli qiladi. Ushbu hikoyalar ta'lim muassasalarida axloqiy saboqlar va tamoyillarni ko'rsatish uchun ishlatilishi mumkin, bu esa odamlarga ularni tushunish va qo'llashni osonlashtiradi.

- Axloqiy qaror qabul qilish: Hadislar axloqiy qarorlar qabul qilish bo'yicha ko'rsatmalar beradi. Axloqiy muammolarga duch kelganda, malakali shaxslar payg'ambarning ta'limotlariga murojaat qilib, ularga axloqiy jihatdan to'g'ri tanlov qilishlariga yordam berishlari mumkin.

- Hisobdorlik: Hadislarni bilish mas'uliyat hissini uyg'otadi. Vakolatli shaxslar Payg'ambarning ta'limotlariga sodiqliklari asosida hukm qilinishini tushunadilar, bu ularni axloqiy jihatdan to'g'ri yo'llar bilan harakat qilishga undashi mumkin.

- Jamoat va jamiyat: Hadislarda ham kengroq jamoa va jamiyatda axloqiy xulq-atvor muhimligi ta'kidlangan. Ular odamlarni ijobiy qadriyatlar va xulq-atvorni targ'ib qilishga va salbiy narsalarni rad etishga undaydi. Bu ijtimoiy mas'uliyat hissini uyg'otadi.

- Xarakterni rivojlantirish: Xarakterni rivojlantirish uchun hadislar ko'pincha ishlatiladi. Sabr-toqat, kamtarlik, rahm-shafqat kabi axloqiy fazilatlarini Payg'ambarimiz o'g'itlari asosida rivojlantirish ustida ish olib borishga malakali shaxslar da'vat etiladi.

•Shaxsiy mulohaza va o'z-o'zini takomillashtirish: Barkamol shaxslar o'z xulq-atvorini hadislarda keltirilgan axloqiy ta'limotlarga to'xtovsiz moslashtirishga intilib, o'z-o'zini tafakkur qilish va takomillashtirishga da'vat etiladi.

Shuni ta'kidlash kerakki, hadislarning talqini va qo'llanilishi turli islom ulamolari va mazhablari orasida farq qilishi mumkin. Shunga ko'ra, ayrim hadislarni tushunish va ularga urg'u berish turlicha bo'lishi mumkin, ammo axloqiy xulq-atvorni tarbiyalashda hadislardan foydalanishning umumiy maqsadi islom ta'limi va axloqida umumiy mavzu bo'lib qolmoqda.

Axloqiy tarbiyada hadislardan foydalanish shaxsda malakani rivojlantirish uchun kuchli vositadir. Hadislarda kamtarlik, rostgo'ylik, mehr-oqibat, mehr-shafqat kabi fazilatlarga urg'u berilgan islom odob-axloqi va axloqi mazmun-mohiyati mujassamlashgan. Hadislarni ta'lim mazmuniga qo'shish orqali odamlar nafaqat bu fazilatlarni o'rganishlari, balki ularni kundalik hayotlarida qanday qo'llashni ham tushunishlari mumkin.

Hadislarda keltirilgan hikoyalar va misollar hayotning turli jabhalarida, oila va jamiyat o'zaro munosabatlaridan tortib, biznes odob-axloqi va ijtimoiy adolatga qadar amaliy ko'rsatmalar beradi. Payg'ambarimiz Muhammad sollallohu alayhi vasallamning ibratli hayot yo'llari bilan bog'liq bo'lgan bu rivoyatlar barkamol va odobli fuqaro bo'lishga intilayotgan insonlar uchun namuna bo'lib xizmat qiladi.

Bundan tashqari, axloqiy tarbiyada hadislardan foydalanish inklyuzivlik va birlik muhitini ta'minlaydi. Bu ta'limotlar madaniy va geografik chegaralardan oshib, ularni axloqiy yo'l-yo'riqning universal manbaiga aylantiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytish mumkinki, axloqiy xulq-atvorni tarbiyalashda Hadislardan foydalanish shaxsda kompetensiyani shakllantirishga katta ta'sir ko'rsatadi. Ushbu Payg'ambarlik an'analari orqali odamlar nafaqat nima to'g'ri va nima noto'g'ri ekanligini, balki bu qadriyatlarni kundalik hayotlarida qanday singdirishni ham o'rganadilar. Hadislar jamiyat taraqqiyoti va shaxslarning shaxsiy o'sishi uchun zarur bo'lgan axloqiy xulq-atvor haqida qimmatli fikrlarni taqdim etadi.

•O'quv dasturiga hadislarni kiritish: Ta'lim muassasalari axloqiy va axloqiy qadriyatlarni o'z ichiga olgan yaxlit ta'lim berish uchun o'quv dasturlariga hadislarni kiritishni ko'rib chiqishlari kerak.

•Jamoatashabbuslari: Jamiyatlar tomonidan Hadislarni kundalik hayotda amaliy qo'llash, ma'naviy mas'uliyat hissini kuchaytirish bo'yicha seminar va seminarlar tashkil etish mumkin.

•Dinlararo muloqot: Konfessiyalararo muloqotni va turli an'analardan olingan axloqiy ta'limotlarni baham ko'rishni rag'batlantirish, yanada uyg'un jamiyatni targ'ib qilish.

•Raqamli Resurslar: Hadislarga osonlik bilan kirish imkonini beruvchi raqamli platformalar va resurslarni ishlab chiqish, bu odamlarga ushbu an'analarni mustaqil ravishda o'rganish va ulardan o'rganish imkonini beradi.

Axloqiy xulq-atvorni tarbiyalashda hadis ta'limotlarini qo'llagan holda, odamlar o'z jamoalari va butun jamiyatga ijobiy hissa qo'shib, axloqiy xulq-atvor va malakaning yuqori standartlariga intilishlari mumkin.

Adabiyotlar:

1. R.Mavlonova, O.To'rayeva, K.Holiqberdiyev. Pedagogika.-Toshkent: "O'qituvchi", 2001. 9-10- betlar.
2. Hadis: Al-Jome'as-sahih (Ishonchli to'plam) Arabchadan A. Abdulloh tarjimasini. - T.: Qomuslar Bosh Tahririyati, 1992.
3. Niyozov G'. Ahmedova M. Pedagogika tarixidan seminar mashg'ulotlari. - T.: NOSHIR, 2011.
4. С.А. Ҳайдаров. (2020). Ўзбекистон тарихини ўқитишда “Зафарнома”дан фойдаланишни имкониятлари. Science and Education. 1(7). 192-198
5. Сулаймон Амиркулович Ҳайдаров. (2020). Тарих дарсларида интеграциялашган технологиялардан фойдаланиш. Science and Education. 1(8). 666-671
6. Ҳайдаров С. (2020). Ўзбекистон тарихи дарсларида педагогик технологияларни уйғунлашган ҳолда қўллашнинг методик талаблари. Academic Research in Educational Sciences. 1 (3). 1313-1321.
7. Ҳайдаров Сулаймон Амиркулович. (2020). Тарих фанини ўқитишга оид экологик муаммолар масаласи «Scientific Progress» Scientific journal 1(1). 12-17.
8. С.А. Ҳайдаров. (2020). Тарих дарсларида тасвирий санъат асарларидан фойдаланиш. Science and Education. 1(9). 458-461